

УДК 617.3-051(477)(092)Ситенко

DOI: <http://dx.doi.org/10.15674/0030-598720204102-104>

Михайло Іванович Ситенко (до 135-річчя від дня народження)

І. В. Голубєва, О. Г. Шевченко, В. О. Танькут, О. А. Динник

ДУ «Інститут патології хребта та суглобів ім. проф. М. І. Ситенка НАМН України», Харків

У листопаді 2020 року виповнилося 135 років від дня народження видатного вченого ортопедо-травматолога й організатора охорони здоров'я, члена-кореспондента Академії наук УРСР, професора Михайла Івановича Ситенка.

М. І. Ситенко народився 12 листопада 1885 р. у с. Рябушки Лебединського повіту Харківської губернії. Після закінчення гімназії у м. Суми восени 1904 р. Михайло Іванович вступив на медичний факультет Харківського університету. У 1910 р. він із відзнакою закінчив навчання, за рішенням вченої ради його залишили при університеті для підготовки до професорського звання. Одночасно М. І. Ситенко працював у факультетській хірургічній клініці та хірургічному відділенні Харківської губернської земської лікарні. У 1911 р. Михайла Івановича запросили на посаду старшого асистента кафедри оперативної хірургії та топографічної анатомії у Харківському жіночому медичному інституті. У ці роки М. І. Ситенко проявив себе як талановитий хірург, вчений і педагог. Перша світова війна завадила його планам із підготовки докторської

дисертації: у 1914–1918 рр. служив у діючій армії лікарем піхотного полку.

У 1918 р. М. І. Ситенко повернувся до Харкова, був прийнятий на посаду прозектора кафедри оперативної хірургії і топографічної анатомії в Медичній академії, яка була тоді організована. У 1921 р. директор Медико-механічного інституту професор К. Ф. Вегнер запросив Михайла Івановича на посаду головного лікаря. У 1924 р. М. І. Ситенко захистив докторську дисертацію «О свободной костной аутопластике при ложных суставах», а після від'їзду проф. К. Ф. Вегнера у 1925 р. його призначили директором інституту, де він і працював до кінця свого життя.

Михайло Іванович цікавився багатьма проблемами ортопедії та травматології й активно працював над такими важливими питаннями, як лікування переломів, у тому числі й вогнепальних; вроджених вивихів стегна, дистрофічних захворювань кісток, суглобів і хребта, кістково-суглобового туберкульозу, наслідків травм тощо; реконструктивно-відновна хірургія, організація ортопедо-травматологічної допомоги. Він розробив близько 20 оригінальних хірургічних операцій у разі вродженого вивиху стегна та плеча, артрозу, деформацій опорно-рухової системи. У 1930 р. Михайлу Івановичу було присвоєно звання професора.

На посаді директора М. І. Ситенко провів цілу низку організаційних заходів, які сприяли покращенню якості медичної допомоги населенню і, відповідно, підвищенню авторитету інституту.

За його керівництвом було збільшено кількість ліжок у клініці інституту з 60 до 150, організовано 4 відділення (апаратотерапія, протезування, архів, наукова бібліотека), створено амбулаторію. Провівши реорганізацію закладу, Михайло Іванович перетворив його на великий науководослідний і лікувально-профілактичний центр,

Рис. 1. М. І. Ситенко — студент

який вирішував складні наукові та практичні завдання.

У 1927–1928 рр. М. І. Ситенко вивчав досвід великих європейських клінік у галузі травматології. Він створив свою, відмінну від західної, концепцію надання ортопедо-травматологічної допомоги населенню з оригінальними технологіями, технікою та напрямками.

За ініціативи Михайла Івановича в інституті створено курси з підготовки кадрів для ортопедо-травматологічних установ, на периферії організовано науково-опорні пункти інституту, які впроваджували нові технології в практику. Розвивалась мережа ортопедо-травматологічних закладів, вирішували їхнє матеріальне забезпечення та надання спеціалізованої допомоги пацієнтам. Для обміну досвідом, поширення передових наукових методів діагностики та лікування Михайло Іванович організував у 1927 р. видання першого в країні спеціалізованого журналу «Ортопедия, травматология и протезирование» і став його першим редактором.

М. І. Ситенко вважав дуже важливим профілактичний напрямок у медицині, необхідність попередження та раннього виявлення захворювань і ушкоджень опорно-рухової системи. За його ініціативи, з метою виявлення ортопедичних захворювань, було впроваджено обов'язкове обстеження лікарем-ортопедом новонароджених дітей. Із цією метою в 1932 р. в інституті створено дитячий ортопедичний профілакторій, за його зразком відкрито подібні заклади і в інших містах Радянського Союзу. Для боротьби з вродженими, спадковими і набутими захворюваннями опорно-рухової системи в дітей, які потребували тривалого ортопедичного лікування, було організовано першу школу-санаторій, де поєднували

лікування дітей із навчанням, і яка стала зразком для створення аналогічних закладів.

Одним із найважливіших напрямів роботи інституту з перших днів його існування були експертиза та відновне лікування інвалідів. Михайло Іванович розробив ефективну систему медичної та соціальної реабілітації інвалідів, використавши накопичений інститутом досвід. Він вважав, що протезування, протезобудування й апаратотерапія мають велике значення для відновлення працездатності та соціальної адаптації хворих і інвалідів із патологією опорно-рухової системи. У 1930 р. в інституті вперше розробили і виготовили протези нижніх кінцівок із жорсткими приймальними гільзами. У 1932 р. за ініціативи М. І. Ситенка вперше в Україні створено науково-виробниче об'єднання, до складу якого увійшли як самостійні підрозділи Інститут ортопедії та травматології, кафедра ортопедії та травматології Українського інституту удосконалення лікарів (створена за ініціативи М. І. Ситенка) і Харківський протезний завод. Загальне та наукове керівництво було доручено Михайлу Івановичу. Він був ініціатором створення у 1934 р. при інституті дослідної станції з перекваліфікації та працевлаштування інвалідів, яку очолила К. І. Остапко. Через два роки станцію перепрофільовано в ортопедичний трудовий профілакторій. Науковою роботою в цьому закладі керував М. І. Ситенко. Він приділяв багато уваги трудовому профілакторію, який мав свій гуртожиток і навчально-виробничі майстерні для навчання інвалідів різним робітничим спеціальностям. М. І. Ситенко доклад багато зусиль, щоб відкрити у Слов'янську філіал — Інститут відновлення працездатності травматиків, де хворі після лікування в інституті продовжували відновні заходи.

Михайло Іванович організував в інституті першу в країні лабораторію біомеханіки опорно-

Рис. 2. М. І. Ситенко зі співробітниками в науково-опорному пункті м. Жданов (1931 р.)

Рис. 3. Колектив співробітників Інституту

Рис. 4. М. І. Ситенко на розборі з курсантами ХІУВ

Рис. 5. Зі співробітниками та хворими

рухової системи, яка почала працювати в 1934 р. Дослідження фізіологічних і біомеханічних особливостей опорно-рухової системи в нормі та за умов патології, які проводили в лабораторії, мали велике значення для наукового обґрунтування методик лікування ортопедо-травматологічної патології та протезування.

У 1936 р. професор М. І. Ситенко був обраний членом-кореспондентом Академії наук УРСР, йому було присвоєне звання заслуженого діяча науки УРСР.

Серце Михайла Івановича зупинилося 13 січня 1940 р.

Із 1940 р. Українському НДІ ортопедії та травматології присвоєно ім'я професора М. І. Ситенка, а у 1974 р. заклад реорганізовано у Харківський інститут ортопедії і травматології ім. проф. М. І. Ситенка МОЗ України.

Заслуги професора М. І. Ситенка важко переоцінити. Із його ім'ям пов'язане становлення та розвиток ортопедії, травматології, протезування та реабілітаційної допомоги в нашій країні. За його сприяння створено широку державну мережу закладів, які надавали населенню висококваліфіковану ортопедо-травматологічну та протезно-ортопедичну допомогу, проводили реабілітаційні заходи.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2020

MYKHAILO IVANOVYCH SYTENKO (TO THE 135TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH)

I. V. Golubeva, O. G. Shevchenko, V. O. Tankut, O. A. Dynnik

Sytenko Institute of Spine and Joint Pathology National Academy of Medical Sciences of Ukraine, Kharkiv

✉ Inna Golubeva: ipps-noo@ukr.net

✉ Olena Shevchenko: ipps-noo@ukr.net

✉ Volodymyr Tankut, MD, Prof. in Traumatology and Orthopaedics: ipps-noo@ukr.net

✉ Olexii Dynnik, PhD in Traumatology and Orthopaedics: aa.dynnik@ukr.net